

Культура і Побут

№ 24

Субота 16-го червня 1928 р.

№ 24

Зміст: Всеукраїнська Академія Наук. — П. С. Коган. Вольтер. — П. Лісовий. Про „кубанський квартал“. — М. Міжнародна виставка преси в Кельні. — М. Дукін. Клара. — А. Панів. 7 днів у Білорусі. Зайцева. Туризм і виробниче краєзнавство. Вірш. В. Со-
ха. Сльози. — Проф. Клопотов. Про харківські музеї. Нові книжки. Хроніка. Шахи й шахи.

Всеукраїнська Академія Наук *)

(До перевиборів керуючих органів)

В. Сесюра

В наших газетах було вміщено цими днями постанову колегії Наркомосвіти про роботу Всеукр. Академії Наук. ВУАН зростає, провадить свою роботу і стає науковим осередком, але справа в тому, що керівництво у неї було це достатнє, невірне, хибне. Наркомосвіт не провадив достатнє своєї керівничої ролі — не виконав достатнє своїх керівничих обов'язків що до ВУАН.

Треба сказати, що Академія Наук була складена формально в 18 році гетьманським законом, в кінці його існування перед тим як його було розігнано, фактично почала існувати при радвладі. В 21 році було видано радянським Урядом статут ВУАН, але академічне життя було не за радянським статутом. В 1922 році одержавши, як в протоколі сказано, від «Раковського із Харкова статут ВУАН», Академія Наук обговорила цей статут і визнала, — що оскільки цей статут не передбачав всіх деталей академічного життя, а передбачав, щоб Академія виробила інструкції що до академічного життя і представила їх на затвердження НКО — користуватися старим гетьманським статутом. Часто не представляли академіків на затвердження НКО. Замість Ради ВУАН, законної керівничої інституції ВУАН, якою являються спільні збори, і які не збиралися жодного разу за 5 років, збиралася Управа ВУАН, статутом Радянським не передбачена, а передбачена Гетьманським статутом. Президентом ВУАН був академік Лисенський, а віце-президентом Ефремов, робота яких недостатнє відповідала завданням, поставленим їм Радвладю. Тут не було охоплено ні всіх видатних молодих наукових сил України, ні з поза меж Радянської України: Західної України, Закарпаття і Буковини. ВУАН не став дійсним осередком української науки. Фактично керівництво було в руках невеличкої групи старих так званих «українських діячів», що були представниками національного руху в попередні часи і що працювали в тісному блоці з представниками старої кадetskької, навіть чорносотенної професури Київського.

Це робило ВУАН осередком досить вороже настроєних що до радвлади сил, куди тягло співчуття ворожих сил як з середини України, так і з за кордону. Тут не було дійсного виховання, притягнення нових сил. Тут ми бачили групу боротьбу, оскільки, навіть може інтриги, тут не було здорового керівничого життя. В дійсності під гаслом

«академічної свободи», цеб-то свободи від керівництва з боку радвлади, кермовано було життя ВУАН попередньою президією її що зводилося на боротьбу груп. — Боротьба груп, розходження перешкоджали академічному та науковому життю і врешті решт ВУАН, спільні збори академіків, надіслали всі матеріали ці, всі протоколи, до Наркомосвіти, де виявилася ця групова боротьба. Поді мені прийшлося призначити спеціальне обслідування: господарчої, організаційної і керівничої діяльності президії ВУАН. Спеціальна комісія під головуванням члена колегії НКО і зав. Управлінням наукових установ т. Озерського за участю представника ОНР і місцевих органів Київського (Київська секція наукових робітників) обслідувала роботу ВУАН і зробила свої висновки на спеціальному докладі НКО. Ми прийняли детальну резолюцію, яка характеризувала стан ВУАН і пропонували президенту ВУАН скликати Рад ВУАН — законну інституцію ВУАН за участю представників НКО, як передбачено було статутом, в складі академіків, затверджених НКО і там провести перевибори президії. На перевиборах президії головою зборів було обрано першого, гетьманом призначеного, кол. президента ВУАН академіка Вернадського. Збори президентом обрали академіка Заболотного, відомого старого революціонера, який приймав участь в революційній боротьбі, і віце-президентом академіка Воблого, а неодмінним секретарем акад. Кримського. Перші дві кандидатури НКО затвердив. Що до кандидатури неодмінного секретаря Президії ВУАН, більшістю ради було виставлено кандидатуру колиш. неодмінного секретаря академії академіка Кримського, який був фактичним керівником ВУАН в попередні часи і передовсім відповідав за стан ВУАН, перед цим було охарактеризований, і також охарактеризований резолюцією прийнятою колегією НКО по доповіді комісії і прийнятої потім до відома Раднаркомом. По цій всьому тому, що академік Кримський декілька разів виступав і в пресі і на спільних зборах з заявою, що він є «переконаний комуніст», однак діяльність президії ВУАН, свідчить інакше. І тому НКО виніс постанову про незатвердження академіка Кримського неодмінним секретарем Всеукраїнської Академії Наук. Ми певні, в тому що більшість академіків, які є, і стоять на ґрунті ділової роботи, будуть йти цілковито з органами урядового керівництва в галузі, освіти, і ми певні в тому, що цілий загаль робітни-

Сльози

Польща і Русь збирали сили
і до земель ішли нових...
Ми їм історію творили,
Самі ж жebraчили у них.

Іх уаборів синіли шати,
було так радісно у них...
Ми лиш на кобзу вміли грати
й пасти чужим свиней чужих.

Все ждали ми, коли зі мли
нам день новий зорю народить...
І тільки грозами цвіли,
твої пісні, о мій народе!

Твоїх повстань я не забув,
але співать про них не вмію,
бо після них ще дужче гнув
ти у ярмі покірну-шню.

І от, тепер, коли для всіх
цвіте веселкою свобода,
коли кати до наших ніг
упали громом ледоходу,

Забуть не можу я про тих,
що не знайшли у морі броду,
що йшли служити чужим народам,
і не знайшли кісток своїх.

І сумно так і гаряче...
а навкруги знамена маю...
Упав я любій на плече,
в риданнях душу випливаю.

І я такий, як мій народ,
Умію плакати і співати...
Я пригадав 20-й год,
знамена, музику, плакати...

Давно, давно... Тепер нема,
і у горі вже не горю я...
Лиш по минулому горюю...
Що хто сказав?..
— Дурний. Дарма.

Що хто сказав, що залізничі
Вкраїні груди протяли,
що ми вперед, неначе птиці
летим од роспачу і мли!?

Що в нас і мозок є і сила
професора і бунтаря,
що вже сонця на наші крилі
плють золоті свої моря...

Я чую голос цей прозорий,
і тихі сльози селюка,
неначе Леніна рука
втирає з ласковим докором.

5-VI—1928.

Святі Гори.

чої класи наших трудящих в тому числі і секція наукових робітників, а також профсоюз робітників освіти цілковито підтримає НКО в цій роботі і допоможе йому і далі вести тверде ідейне принципове керівництво ВУАН'ом для забезпечення ділової роботи і для забезпечення ВУАН від інтриганського групового ворожого до радвлади керівництва, яке помічається перед цим.

*) З промови Наркомосвіти т. Озерського на III з'їзді Робосю.

Вольтер

(150 років зі дня смерті)

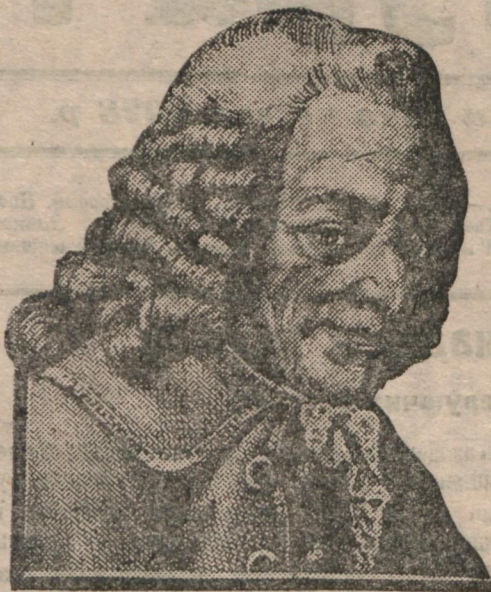
«Это уж так самим богом устроено, и вольтеризанды напрасно против этого говорят». Гоголівський городничий був твердо переконаний, що бог і Вольтер несподівані один з одним. Бог установив хабарі. Вольтер їх не гзнавав.

Був ще один непримиренний ворог Вольтера, це — полковник Скалозуб. Він протиставив їдкому філософові фелдфебеля.

Скалозуби і Сквозники-Дмухановські, розуміючи, що старий світ тримається на військовій муштрі та чиновницькому хабарі, ненавиділи і боялися Вольтера. Навряд чи вони читали його. Але це ім'я було страховищем для всіх людей «порядку» протягом цілого ліку. У нас ще 15—20 років тому в школах або не згадували, або памагалися «упляхетинити» ім'я автора «Кандида».

А тим часом Вольтер не ворогував з богом, як не ворогував і з монархом. Його доба, доба войовничої буржуазії, що героїчно боролася за знищення привілеїв походження, робила його ідеологом цієї класи, спонукала шукати в її методах боротьби і в її ідеалах шляхів до визволення людства. Не давно, що він сприйняв і лєні і темні сторони свідомості класи, до якої належав, що в пануванні цієї класи він бачив запоруку добробуту народу, що припинювався до думок, подібно до такої: «нарід це — бики, що їм треба ярма, потонича і корму».

Його девіз на перший погляд здавався невинним, він знав ціну бога, як підпори багатих проти бідних і не дозволяв у присутності свого люка атеїстичних балажок, бо «не бажав, щоб його зарізав» цей люкай. Не страшим здавався на перший погляд і його освічений абсолютизм, в усякому разі менш страшим, ніж руйнацька проповідь Руссо. Його культ рівності, розуму й волі, не заважав йому дружньо листуватися з папою,



Вольтер.

бути в найщиріших стосунках із найбільшими деспотами Європи, і палкий апологет віротерпимості й волі, часто з'являвся перед громадською думкою оборонцем Катерини, «освіченої» володарки країни, де були до смерті кріпаків, морили у в'язницях розсольників та чужородців. Так хитро зміли розумні деспоти обманювати і робити своєю зброєю навіть геніальних людей.

Тепер віковий досвід спонукав трудящих та їхніх ідеологів облишити всякі надії на правителів та експлуататорів, народи більше не ймуть віри нікому, крім самих себе. І однак, значіння Вольтера в історії визвольних зусиль людства величезне. Він визнавав бога, але громив духовенство, викривав лице-

мірство, зажерливість попів, злуцтвався з внутрішніх суперечностей церковної науки. І в наші дні він може правити за геніальний зразок антирелігійної пропаганди. Його бог був не бог католицької церкви, а був втіленням останніх досягнень сучасної йому передової думки та науки.

Як не вдався його бог — філософ, бог — носій ідей розуму, так неспроможньою виявилася і його політична система, система освіченого абсолютизму, що її ідеал — філософ на троні. Дружба монархів з філософами не була довговічною. Змалювавши жахливі картини нещастя, насильства і знущання з людської гідності, показуючи в той же час ідеального освіченого монарха, що знищує зло, Вольтер сам не помітив, як лишив майбутнім поколінням свідчення непримиренного розладу між освітою і монархією, неможливості їхнього спільного існування.

Вольтер являє собою приклад найвищої сили і найвищого визнання, що його будь-коли досягла громадська думка. До його оборони удавалися всі обржені, з ним панькалися руська імператриця, королі пруський, датський, шведський, вельможі та міністри, що змагалися до влади і до слави, шукали ухвали фернейського філософа: «чи допущено було до небудь несправедливості, — говорить Кондорсе, — чи виникали криваві утиски, чи зневажалось людську гідність, — стаття Вольтера перед усією Європою виставляла винних до ганебного стовпа. І так часто рука гнобителів тремтіла перед цією вірною помстою».

Його боялися великі і малі деспоти. Він засіяв чимало засівів повстання. І хоч які далекі від нас тепер шляхи, що ними він гдав прийти до визволення людства, від нього тапнуться нитки до сучасної героїчної боротьби пролетаріату, він серед тих, хто готував майбутнє і вив до нього сучасників, про кого ми можемо згадати з почуттям пошани і здивування.

П. С. КОГАН.

М. Дунин

Клара

ОПОВІДАННЯ

Того вєтора ми пізно повернулися з сєльбудинка — я й двоє товаришів з округи, що а мене почували. Правда, ми й до того завжди нерано приходили, щоденні збори затягалися іноді далеко за північ, але в той вєчір була зовсім інша причина. В сєрий фон наших буднів, буднів напруженої боротьби на хлібозаготівлю й реалізацію поезики, раптом і трохи несподівано, врїзалася світлою плямою одна дрібниця — одружіння секретаря комсомєльського осередку. Подія незначна, але товариш Могіла — представник з округи — мав казати промову, мені, як завідувачеві, треба було неодмінно бути в сєльбуді, а тому ми воі просє вирїшати не відпочивати цього вєчєра, а йти на вєсєлля. До того ж ми мали спеціальне запрошення від бюра осередку.

Молодим надарували книжок, товариш Могіла сказав помпєзану промову, сєльбудівський хор голосно, хоч і не дуже гарно, проспівав, як «за городом качки плавуть» — вбєні дівки вєміж ідуть, а музики грали, аж доки не порвали останньої струни на контрабасі. Молода почала було, ретельно вивчену перед тим, промову, але зніяковіла, почервонїла й кїнчила тим, що кїнулася цїлувати молодого.

Було світло, радісно й чортяче молодо. Лише товариш Могіла після своєї промови весь час сидів у куточку й мовчав, немов про щось напружено думав. Про трїчини вадуми своєї нічого не сказав, коли запитали лише пообїдав нам поєповісти щось, як приїдемо до мене.

У мене дома він розповів таке:

— Перші кроки нашого культурного сєгодня в мене з думки не йдуть... Радїсно цей сєгодня, хлопцї, було! Так радїсно, що

аж слєзю душили... І радїсно й сумно разом.

— Дївї особи дїами, про яку я хочу вам розповїсти, були: я — тодішній завсєльбудинка у Лопухах, секретарї обох осередків і вчителька — Оксана, адеється, Дмитровна. Про героїню мого оповїдання — прохи згодом. Так само згодом і про шоєту дїєву особу — матір героїні.

— Це були цікаві часи. Відшумїли роки збройної боротьби, а нове, мирне життя неомїливо, по дїтячому іноді, спиналося лише на ноги. А особливо в Лопухах: там аж двадцять третього року можна було говорити про остаточну лїквідацію бандитизму, а ми з секретарем партосередку шїяк не могли звикнути почувати дома, а не в сєльбудї біля телефону. Проте нове, поволї, непомїтно, шїрилося, ставало все помїтнішим, значнішим. Досить сказати, що сєльбуд добився того, що на кожні сїм дворів у Лопухах припадав один передплатник газети, а сєльсько-господарче товариство коопєрувало більшу половину дворів. Це, як на ті часи, було не абї яким досягнєнням. Я розшукав у школі зїпсований, з розбитим шкєлом, проєкційний лїхтар, сєк-так полагєдив, нарізав шкєла й що-недїлі «зєля» сєльбудинка лємилася від глядачів свїтгазєти. Малював газету, розумїється, сам і шїного, уявїть собі, виходило! Потроху навколо сєльбудинка зїбрався курточок сєльни і навїть більше того: саме в сєльбудинковї тодішній секретар партосередку — Чулай — вперше прочитав і пояснив сєльським статут машинного товариства. Зараз, до рєчі, Лопухівське товариство має два трактора й об'єднує тридцять два двори члєнів.

— Проте, я відхилився від теми. Раз якось

сидимо ми удвоє із Чулаєм і передивляємось новї книжки, приєсланї в нашу книгозбїрню. Коли це дверї-рип — у дверях стоїть молодиця з немовлям на руках. Обшарпана така, й немовля в драгї загорїнує.

Пут товариш Чулай? — Шїтає.

— Я — озвався Чулай. — Що ти Марфа хотїла? Я тебе був не впізнав. Давно так бачив, думав: чи жива ти ще там...

— Завжу менї... на дитину... — мовила жінка, та раптом як зашлєче. Тихо так, занєсєлено.

З її, слїзми пересипанї, мови ми довідалися, що вона спїзналася шєдати заяву на шїянок цєпомдїту й тепер йї хоч живою дитину закопує — дитина хвєра, арудїю треба гєдувати, а в неї, Марфи, нї краплїночки молока. Та й де ж воно вїзьмється, як шїного їсти.

Чулай написав йї заяву, сказав, що сам вїнесе до сєльради й звєлїв завтра шїйти довідатися, чи матїме вона шїянок.

Чїя в цїєї молодицї була дитина — ніхто в сєлі не єнав. Зєбита сирєта, цїя молодиця то ходила дєсь по наймах, то зєбрачила в сусїдніх сєлах. Йї чємусь звали «дурєчєкою», хоч вона зовсім нею не була. Мовчавна була, зєбита. Мовчки єносила вєську єрєвду, а на єрєвдїв йї лише той, хто не мав єхєти. За цю покєру й «дурєчєкою» звалися. Жила вона у тїтки-вдови, такої ж шарпачки, як і сама. Чим жила і як — тєж ніхто не єнав. Зєдавали про йї єснування лише тоді, як вперше рєволїдїали допомогу цєпомдїту. Саме в той час і найшлася в Марфи єта нещасна дитина.

Чулай у той дєнь якось вїєрав таки йї до допомогу на дитину, хоч і довелося грїзїтєся з сєльською комїсїєю. Шїтим, у той же дєнь, я бачив, як він шїпов вулицєю з секретарем комсомєлу, а ввєчєрї я дїєстав від них записку «Приходь у ячєйну. Дїєло є».

— Згодом, як я вже шєкєнув Лопухи, менї не раз доводилося єрганїзовувати рїзні покє-

Про „кубанський квартет“

З культурним обслуговуванням пролетаріату у нас далеко не все гаразд. Особливо це стосується музики й театру. Коли ми ще можемо похвалитися в цій галузі деякими досягненнями в Харкові, Києві, Одесі та Дніпропетровському, то далі... тема стипетська.

Що там робиться, як там робиться, що співають і що ставлять, навряд чи й Головнолітосвіта дасть нам відповідь.

Очевидячки, все йде стихійно. А між тим діляні «наспрольори» типа Гаркун-Задунайського роз'їжджають по провінції, слоновими порціями подають не вибагливим глядачам і слухачам «культуру» й беруть за це гроші і виконують, мовляв, свою «духовну місію».

Та що гроші? Гроші—це ще швиді! А то собі й «рекомендації» наживають і подяки від імени пролетаріату одержують.

Розуміється можна було б і не звертати на це великої уваги, бо як той казав «на безриб'ї і рак риба», а...

Біда лише в тому, що й ми іноді руку до цієї реклами прикладаємо і тим самим ризиком, вибачте на слові, спекулянтам від «революційного мистецтва» стежечку торуємо.

Якразий зразок цього ми оце натрапили в Артемівській газеті «Кочегарка» (№ 134 від 12 червня ц. р. де вміщено замітку про гастролі якогось «Кубанського вокального квартета».

Замітку цю ми подаємо тут без всяких змін. Ось вона:

«В-саду «1 мая» с 15 юнія начнутся выступления Кубанского вокального квартета в составе артистов оперы: А. Хопперский (лир. тенор), Е. Коджакян (драм. тенор), Л. Чернышев (бас-баритон) и А. Амдеев (бас-профундо) и артистка свободного художника И. Веринтер (лирико-колоратурное сопрано).

Кубанский вокальный квартет ставит своей целью ознакомить широкие массы как с народно-революционной и бытовой песней, так и серьезной оперной музыкой.

ми, весілля, то що на радянський лад... Але в той вечір... Ви, часом, не спите?—Несподівано спитав він у темряву кімнати.

— Ні, ні! Розповідай—оказалися ми обидва фразом.

— Ага. Ну добре! Словом вирішили ми взяти шефство над тою людиною та її матерею. Вирішили, що дитина має рости під постійною опікою осередку, бо кому ж про неї троє жєбраччину дитину більше думати. Тут же й планова оклади: в кого є яке шмаття—вибрати й віддати молодичці й, як дитині гроші покарпає—урочисто її октябрити й назвати радянським ім'ям. Це тим легше було зробити, бо маме було ще нехрищене; хворіло потроху та й у куми по думке хто набивався.

Марфа прийшла другого дня в сільбудинок, як і сказав їй Чулай. Зраділа, звичайно, що той їй викопотав допомогу, але щоб вона зрозуміла як слід план шєфства над її дитиною—не можна сказати, хоч як намагався Чулай розтолкувати їй, що дитину коять охрестити за радянським обрядом. Нарешті в її свідомість таки зашло одне слово—«охрестити» й вона радо валявала головою. —Ну да ж треба охрестити! Дитині вже скоро шєвроку, а в неї немає ім'я. Зве вона, Марфа, дитину Оксиккою, Оксаною, але хто зна, може ж її й не так звалять—адже ж воно не християне!

— Призначаю, мені ця ідея наших хлопців не дуже подобалася. Одне те, що первина: хто його знає, як підійти, друге—не в Марфиній ініціативі це робилося й вона таки до ладу так всього й не зрозуміла. Отже «запитися» в очак села з цими авіадинами—було раз шлюнути. А це було б дуже прикро для нас, для молодого осередку, що так успішно вдав був до своїх рук керівництво культурним і господарним будівництвом і мав великий авторитет серед селян.

Чулай спав на думку одвести Марфу до

Етот квартет был в Артемовске в прошлом году и выступал в клубах-садах, имея большой успех. Исполнение им бытовых и комических вещей «Щедрик-ведрик», «Камыш трещит», «Да, ну», «Гуляв чумак по рыночку» произвело хорошее впечатление.

В программе квартета были и революционные произведения: «Узник», «Не плачьте над трупами» и много других, которые так же были исполнены с большой выразительностью.

Можна надіятися, що і на етот раз квартет привлечет внимание артемовской публики. После гастролей в городе, Кубанский квартет совершит поездку по округу, где обслужит ряд рабочих центров.

Що за квартет? Звідки він узався на Артеміщині? Хто його запросив туди?

І далі:

— З якого це часу «щедрик-ведрик» зараховано до «бытовых» і скажемо від себе до «малорусских вещей»?

І чому виконання «Да-ну!» та «Гуляв чумак на рыночку» «произвело хорошее впечатление».

Що за профанація і, вибачте, що за спекуляція?

Чи може «Щедрик-ведрик» та «Гуляв чумак на рыночку» «Кубанский вокальный квартет» подає як «останні» досягнення української культури.

Тоді дозвольте протестувати проти такої репрезентації. І рішуче.

І — «позвольте вопрос»:

— З якого це часу «Узник» і «Не плачьте над трупами» попали в число «революционных произведений»?

Коли ці номери попали в розряд революційних, то це ж собою уявляє рєшєта.

І ще:

— Чому «Кочегарка» так настирливо рекомендує «Кубанський вокальний квартет» трудящим Артеміщині?

вчительки Оксани Дмитровни, щоб та з нею побалакала. Вчителька довго сиділа з молодичцею і, звісно—бабське діло, зуміла розповісти Марфі що і як.

Три дні до суботи, коли мали відбутися з'їздини, проминули в підготовці до свята. Секретар комсомолу тренірував одного зі школярів сказати промову від молодих лєнінців, готувався до промови й Чулай. Мені було додручено приготувати на цю тему свєтлазету й я довго ламав голову, як це зробити. Піп коло купалі, товстий і курносий, у мене виїшов чудово, але з антитезою... Дитина на руках у матері у мене ніяк не виходила і я, нарешті, перемалював із школярської читанки піонера з палирцем в руці. Радянський шлюб теж не доводилося висвітлювати, і з малюнків у мене був, крім тих двох лише один—стовп на братерській могилі курєнтів, порубаних колись махновцями в Лопухах. Рєшєта шкєлець—написи поробив. Але хлопці з моєї газети були дуже задоволені!

Ото ж у суботу вийшли до сєльбуду обидва осередки, члєни сєльради, вчителька й лєнінці-школярі. Вийшовши, звичайно, й мій хор, але я рішуче не знав, що й як воно має бути! Сцену прибрали прапорами, поставили стіл, біля столу Чулай, я, секретар комсомолу, вчителька й Марфа з малою. До речі, малу вирішили назвати Кларою. Боротися з рєлігією, так боротися! Хоч вчителька й заперечувала нас, що Кларя—теж християнське ім'я.

Маленька Кларя тихенько спала на руках у матері, у новесєнському чєшєві з червоненькими стрічечками, обгорнута в чистєннєй пєльшєкє. На її сєнєвалє, худєнькє личкє лягли тєні млибєкєй не дитячєй байдужєстє, втємє. Я боявся її розбудити свєтєм «Інтєрнєшєналє» перед початкєм промови Чулая, але Кларя немєв не чула свєту хєру—глибєкє й спокєйно спала.

Чулай почав промову. Хороший він парєнь був: не вмєв красєно говорити, але в найважчих

Василь Блакитний



Погруддя виконане скульптором М. Новосельським на замовлення правління Будинку літератури ім. В. Блакитного. Погруддя буде поставлено в саду будинка літератури

Хто тут винен?

Мистецька неграмотність.

Оливець редактора...

Чи музикальний (боїмось сказати) рецензент газети...

І, наприкінці, де очі й вуха артемівської політосвіти, що не тільки дозволяє виступи цього квартета, а й крізь пальці дивиться на рекламу, що її навколо квартета розпускається.

Пікаво, знаєте, на все це мати відповідь.
П. ЛІСОВИЙ.

випадках у нього знаходилося немудре, розважне слово і його любили слухати на мітингах селяни. Що він говорив—зараз уже не пригадаю. Але знаю, що його промова розвіяла напруження й няковість. А коли він взяв дитину на руки й, поцілувавши, передав її секретарєві комсомолу—в «залі» сєльбуду стало на мить так тихо, що чути було, як сопє маленька Кларя.

Протє чогєсь бракувало. Всє це скидалось на якусь, на опіх приготєвану, інсєнєрєвку. Не було ніякєй урєчистєстє, нєрєвував Чулай-кусала губи вчителька і сумно сиділа мати Кларі. Школяр-пєнєр узав у комсомєльчє дитину і, незграбно тримаючи її, страшенно перебрєкав промову: шєкєй комєнєтє рєчєннє він повторював «хай живє юнєй пєнєр» і нарєштє не віддав дитини матері, а поклав її на стіл. Мати взяла дитину й вийшла на авансєну. Вона мала за вчителькєю проказати й собі промову. Так стояло у плані.

— Товариші. Передаю свою дитину у вєчєйку на вєспитєнє—нєсємєлєво повторювала вона. Й раптом, зовєм нєспєдєванє, промовила: — Іщє дякую я вас, товариші, що хоч по-камєунєськєму перєхристєли мені дєвчєнку. А то як би ж вона нєхристєнєною була!

Остєтєчєно вєпєсував настрєй голова сєльради. Він вийшов раптом насєрєд залі й промовив:

— Как значить, прєждєдєлє, ви тут бєжитє вєбєзє торжєствє, вєрєдє как дитина єсть нє новєй жєзнєй перєхристєна, так я прєсєв би вас, гєждєдєлє, пожєртєвувати хтє смєлєки в силі вєбєзє на дитину, как вона єсть дєжє бєднєго оєстєянєя! І не вєстєгли ми з Чулаєм його спєинити, як голова зник мєж людєми з шєпєкою в руцє...

Черєз тиждєнь маленька Кларя вмерла. Чи не доглянула мати, чи такі дойла її хворєба а тєльки вираз глєбєкєго оєпєкєр навєки застєг на обличчє нашєй приємчєкє. Знов приїшла в сєльбудинєк мати й тихо плачєчи про-

Міжнародна виставка

Зовсім не випадково, що ініціатива створення виставки преси йде від країни, що дала першого винахідника друкарської справи, а саме—Німеччини.

«Громадянин міста Майнца Іоган Гутенберг винайшов дивне, до цього часу невідоме мистецтво друку за допомогою окремих літер». Так писав сучасник Гутенберга в 1450 році. І справді, це був дивний винахід. Шлях, що пройшла преса від перших аркушів, руками відтиснутих, до роталії (винайдена в Америці Робертом Го в 1846 році)—величезний і по своєму масштабу і по наслідках.

Сучасна преса відбиває кожний вияв політичного, культурного й господарського життя і в найтісніший спосіб зв'язана з ним. Зв'язок між окремими державами й народами, засвоєння чужоземної культури і знань, обмін досвідом—все це можливе лише завдяки пресі.

Організована Німеччиною міжнародна виставка преси в Кельні має величезне культурне значіння. Це міжнародний «смотр» досягнень друкарської справи від незграбних перших спроб до сучасних шедеврів техніки, від тиснутих руками аркушів до 96 сторінкових американських газет, що їх викидає роталія 24 тис. екземплярів у годину.

Виставка преси у Кельні займає площу в 500 тис. кв. метрів. В центрі її збудовано в формі підкови величезну будівлю так званий «Будинок держав», де росташували свої експонати найбільші держави всесвіту. На одному кінці підкови—павільйон СРСР, на другому кінці павільйон Північних Сполучених Американських Штатів. В цьому ж «Бу-

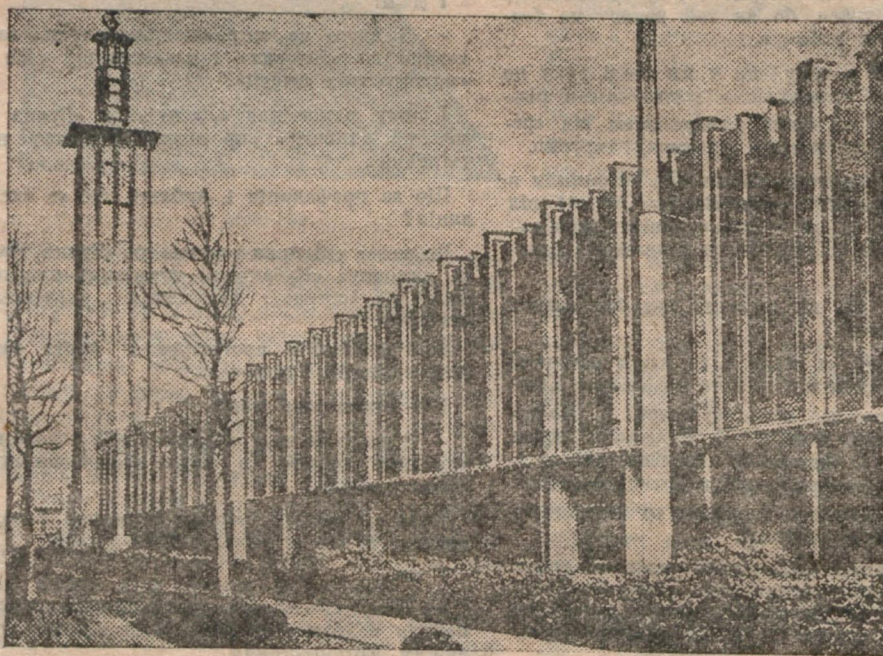
динкові держав» експонують свої досягнення держави Європи—Англія, Бельгія, Іспанія, Швейцарія, Данія, Норвегія, Швеція та інші, а також Японія й Китай.

Майже 80% території виставки займають німецькі павільйони. До виставки німці готувались багато часу і ці павільйони вражають багатством експонатів. Над організацією відділів—всі німецькі експонати розбито на два відділи—культурно-історичний і відділ сучасної преси—працювало кілька наукових організацій.

Перший відділ крізь призму газети показує розвиток німецької культури від глянцатів,

що витрукували на майданах про всякі події та розпорядження правителів, перших окремих аркушів наказів, аж до сучасної преси. У відділі сучасної преси виставлено низку технічно високодосконалих друкарських машин: наприклад, машину, що механічно вкладає до газети додаток, машину, що механічно клеє адреси. Виставлено цікаву друкарську машинку, сполучену з телефоном—машинка записує на телеграфній стрічці звичайним шрифтом розмову.

Америка показує роталію, що дає 24 тис. екземплярів газети в 96 сторінок за годину, а також зразкову редакцію сучасної газети,



«Будинок Держав» на виставці преси у Кельні.

хата, щоб ми їй допомогли поховати дитину. Розжитися в сільраді дощок на трунку було не важко. Але нас турбувала інша думка: член нашої невеличкої комуністичної сім'ї—Клару—треба було поховати за радянським обрядом! Чулай прийшов до мене й ми довго радчилися, як це зробити. Обов'язково знали, як ховають, приміром, у армії без пощади. Але там людина гине на посту, в боротьбі за Республіку рад, там оркестр, салют і інше... А що зробити тут?

— Хор треба зібрати, — сказав суворо Чулай: — Щоб «Жалібною марша» заспівати!

— Не треба хору, Чулає, — замахався я його зговорити. — Ну як ти над малою дитиною «в бою нерівним» співатимеш?!

— А що ж ти їй, немов падло яке мовчки волоктишеш у яму, — спалахнув Чулай. Індриате Максимовичу—дівчині він у візку на голову сільради, — пошліть зараз же десятських за хористами. І загалом щоб весь актив скликали. Тільки живо! Та нехай скажуть хористам, щоб зразу приходили — співанку будемо робити. Прапори з сільради сюди принесіть, звідділя й рушимо всі.

Чутка про те, що маленьку Клару ховатимуть без пощади—зраз рознеслася по селу.

Мовчки, невеличкою купкою з прапорами в руках йшли ми до хати де лежала наша маленька товаришка. Слідом за нами оунула дівчора й баби—подивилися як «Кралу» ховатимуть «ті, що в ячійки». Разом з нами йшла й Кларина мати. Вона за весь час не промовила ні слова, тільки тихо плакала. Крім свавих мук нічого вона від той дитини не знала, а плакала, бо то була .. єдина, хоч може й болюча, віха з цього, байдужому до неї, світу.

В хаті ми зустріли повно народу. Коло труни з дитиною шаруділи, як шкура, якісь бабусі, вороже на нас поглядаючи. Клара лежала в тому ж чепці, що й тиждень назад, та ж суворо, з не дитячим виразом на обличчі і в руці їй якась із бабусь така встича: по-

нашого приходу вставити, зашпленого з двоох свіченок, хрестика. Один з наших рвалася було видерти хрестика з рук дитини, але Чулай не дав. Він підійшов до труни й мовчки прикрив хрестика покривалом з червоної китайки.

Шепталися в кутку бабусі, що дитині не бачили царства небесного, бо вмерла вона нехрищена й закопають її, як собаку, без молитви господньої, без хреста на могилі... І звідки в цих шептук раптом з'явилося стільки співчуття й чулості до цієї нещасної дитини?! Вмирала дитина з матір'ю з голоду—ні одна з них зрихти не дала! Ще ті нещасні кланті пологина на плечішки, останній пмаат з шайка допомодитівського виривали з рота.

— Та й як їй, біднячці в те царство небесне пройти, як у неї й їм'я тако нелюдське: Крапа якась! — Шамаркає бабуся. Друга підхоплює й собі додає. І тихо, слухаючи все це, плаче мати.

Чулай шорувив гнітючу мовчанку.

— Веріть. — Сказав він голосно. І ми понесли Клару в її останню, скорботну путь...

Хоч хористи й не зійшлися, ми таки застали жалібною марша. Четверо співало: учителька, Чулай, а й один комсомолець. Школярі йшли попереду з кришкою від труни, за ними несли прапори, а за прапорами—труну з Кларою. Ми йшли за труною співачку.

Досліджувати до візку і, не змовляючись, заводили знову, бо тиша в ту мить лякала, гнітила. Коли ми замовляли, я бачив навколо широчезні простори ланів, похмурі ради хат, яку бабусь позадку й цей простір, ця широчина, здавалось мусить, проковтнути, нашу невеличку купку!

Десь зникло почуття незручності співати жалібною марша над маленькою дівчинкою і ми співали цієї гордої й прекрасної пісні, співаної над тисячами трун оуворих, загартованих борців, борців може за нас — потім, це-

довіряємо насунені хатки, за маненьку, поспілилу Клару, навіть за цих худих казанів-бабусь... Тієї суворої пісні співали ми над вкритою червоною китайкою труною нашої недовгої товаришки...

Кілька незграбних, вимушених (що скажеш?) слів і ардуки лунко поспіналися в яму. Потім останній спів маршу й довга мовчанка.

В церкві ударили до вечері. Поповзли з цвинтаря бабусі. Пішла з ними й мати. Може де церкві—за Клару помолитися, може додому—не знаю.

Я розжився лопату й разом із Чулаєм і вчителькою вирізали з ґрунту на цвинтарі п'ятикутну зірку й прибрали нею могилку. А ввечір, коли розійшлися люди з сільбудинка, я прийшов на цвинтар. Піднімав руками могилку, поклав квітки, що приніс із собою, і довго сидів коло Кларини... Сонно лежало в яру село, над ним на горі стояла, немов сторож, церква, а десь у вдовиній хаті певно плакала за своєю дитиною мати... Перед моїми очима проходили мовою невеличкі події того тижня, а їх заслоняло собою скорботно, з зовсім не дитячим виразом, обличчя Кларини.

І мені захотілося здавити голову руками й піти кудись далеко-далеко...

... — Не і все — запитає я, коли товариш Могила змисек.

— Все! — Відповів він. — Власне, ні! Чулає, скоро пішов у партизанку, а пішов у військо і мені писали з Мовухи, що на тому історія з «Кралою» не кіпчалася. Титар лопухівської церкви, раптом загадав, що він доводитьсь Марфі якимсь родичем, покликав її до себе на похорон і вона відробила йому дерево на хрест, що він поставив на могилі Кларини. Наші хлопці зняли було бучу, але їм не пощастило щось зробити. В сільраді їм сказали, що поставити хрест на могилі захотіла сама мати.

Харків. Червень 1932.

преси в Кельні

де показано процес творення газети від репортерської замітки до виходу готового екземпляру.

Загальну увагу на виставці притягає радянський павільйон, що займає одне з найбільших місць серед павільйонів інших держав. В оформленні експонатів Радянського Союзу відкинута стара система сухих, пасивних діаграм і весь матеріал технічно оформлено в динамічні речі—конструкції, монтаж. Таке активне оформлення дає наочне уявлення кожному відвідувачеві про динамічну суть явищ і процесів, що відбуваються в Радянському Союзі, уявлення про бурхливий темп нашого розвитку. Навіть



КОНСТИТУЦІЯ СРСР.
(Конструкції в радянському павільйоні на виставці преси у Кельні).

конституцію СРСР подано рухливою, художньою конструкцією. Величезна п'ятикутна зірка, над якою шість куль—окремі республіки—Україна, РСФРР, Білорусь, Закавказзя, Узбекистан, Туркменістан. Загальна кількість експонатів СРСР досягає 150.

Історичний розділ в радянському павільйоні займає порівнюване незначне й другорядне місце і в ньому зроблено наголос на революційну пресу. Основне місце в павільйоні належить сучасній пресі і показано її по двох основних лініях: 1) освітлення пресою соціалістичного будівництва в СРСР в галузі політичній, економічній і культурній і 2) методи роботи нашої преси, що притягає до співробітництва широкі кола населення—робселькорівський рух.

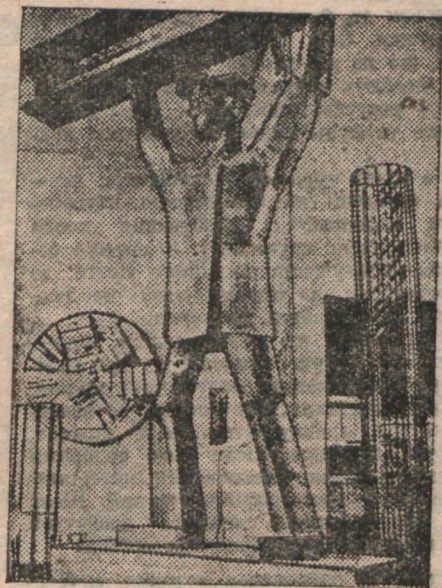
Спеціальний розділ в павільйоні присвячено В. І. Леніну. Тут зібрано зразки газет і журналів, а також окремих видань, що виходили за редакцією та співробітництвом В. І. Леніна. Показано видання творів Леніна, що розійшлися в мільйонних тиражах.

Окреме місце в радянському павільйоні відведено Україні, що експонує свої видання газети, журналів та видання окремих видавництв. Експонати України також оформлено в конструкції художником Меллером.

В загальному павільйоні СРСР експонує свого графіку.

Повний каталог експонатів Радянського Союзу—має вийти на кінець червня.

М. Горький, що оглянув радянський павільйон і взагалі Кельнську виставку—сказав: «В радянському павільйоні гарно й оригінально показано не лише результати колосальної роботи нашої преси, але показаний в русі самий процес роботи.



РОБСЕЛЬКОР. (Радянський павільйон на виставці преси у Кельні).

Експонати по всіх інших павільйонах—діаграми, книжки, і все інше—показано в стані неперушності, багато зроблено дуже гарно, витончено, але все це більш менш знайоме, на всьому тяжка печатка традиційності, інерції.

Ця строката маса чудово використаного паперу ледяче говорить:

«Ось на чому зупинилася преса європейських держав».

Радянський павільйон говорить:

«Ось як і куди йде робітничо-селянський Радянський Союз».

Електрична енергія, що рухає й освітлює всі різноманітні конструкції павільйону СРСР—наче б то є символом енергії робітників і селян, що викликана до життя, до роботи і невтомно творить нові форми державного життя.

М.

7 днів у Білорусі

(Продовження).

ОРША.

Місто розкинулось широко... Все ті ж низенькі дерев'яні будівлі. Лише над ними димлять декілька високих димарів. Борисів—одні з важливіших промислових центрів Білорусі. В ньому велика паперова фабрика «Профінтер», велика сірникова фабрика знайома нам по написах на сірникових коробочках «Чирвоная Бязезіна». Чотири великих тартаків, декілька деревообробних фабрик, кришталева гута будується і збудовано декілька нових.

На ст. Славное розговорились ми з школярами місцевими... Вискочили, в шнурок стали, міцно охопивши босими ноженятами метал рейок... у кожного під пахвою білоруські книжки, замусолені, потріпані—видно, що такі добре були в ділі...

— Ви скіль—випробуємо ми своє знання білоруської мови.

— З włosки... А Янка—з станції...

— Яких же ви письменників ведаєте.

— А Якуб Колас, Янка Купала, Міхась Чарот...

Найстарший, Гайсьонек на прізвище, вже й читати хотів щось, та бачимо—потяг наш рухається...

Довго провожала нас білоголова зміна... А ми пішли порадувати Чарота, яку він популярність має...

Вже ввечері... Ніжну червонясту прозолоть кидає сонце крізь віти дерев, рожево-золотить білі берези...

Ми біля Орші.

Ну, звичайно плани наші знов мають змінитись. Оршанська влада, що нас зустріла на станції (між іншим у всіх чудесна білоруська мова навіть і в «намесліка старшині окрик-конкому» тов. Воєра—латина з походження) одразу ж завила:

Ми вас не відпустимо так скоро: ви мусите подивитись нашу Оршу і наш Осинобуд, і наш майбутній Дніпрельстан і наші Дніпрові пороги і нашу сільсько-господарські академію... Вас ж. Ваше «наставництво» (учительство), хоча вас чути й бачити. Та й театр варто подивитись...

Ми намагаємось, правда, досить несміло протестувати... Але ми вже в полоні «оршанців». Нас розсажують на авто, автобус, на коні—і через півгодина ми в центрі Орші, в готелі, дбайливо приготованому.

— Трохи відпочиньте, а ввечері—п'єса «Кастусь Каліновський».

Орша—невеличке округове місто, над Дніпром. Це важливий залізничний вузол. Має понад 20 тисяч населення. Вона досить швидко росте... Особливо блискуче майбутнє чекає її надалі, коли збудується Осиновська електрична станція на торфу (20 клм. від Орші), коли буде збудований також свій невеличкий Дніпрельстан на Кобеляцьких порогах (3 клм. від Орші), коли буде впорядкована пристань і розширений Дніпро для пароплавів.

Місто старовинне. Цікаві архітектурні пам'ятки—старих костелів, замків, синагоги. Ко-

лись тут був не аби який друкарський центр, бо при Кутейнському монастирі була в 17 столітті добре обладнована друкарня і школа. Друкувалися книги слав'янською, білоруською, польською й латинською мовою. Підручники і книги навчального змісту. Оршанська друкарня постачала не тільки Білорусь, а й Литву, й Україну, й Росію. Торг «литовськими» книжками настільки докучав московським полам, що в 30-х роках 17 ст. царський уряд видав заборону ввозити книги білоруського друку. Історія друку на Оршанщині загалом досить цікава, має друкарню (ім. Ф. Скарина), Орша і тепер. Друкується там газета «Камуністичны Шлях», виходить чимало й книжок переважно краєзнавчого характеру.

Орша через своє положення на Дніпрі мала важливе стратегічне значіння. В часи литовські тут була значна фортеця, що закривала з заходу «Смоленську брану». Тут збиралося білорусько-литовське й польське військо перед походами на Москву. Частенько місто переходило з рук в руки і спустошувалося.

Промисловість Орші лише розростається. В дрого-цяховий завод, залізничні майстерні, декілька броварень, цегельня то що. В окрузі дві мануфактурних фабрики.

Місто в вечірньому примеркві з своїми дерев'яними будівлями, старовинними вежами й мурами, незвичайною тишою й напівсільським спокоєм—справило вражіння сильне... Війнуло середньовіччям, але цей пастрій одразу ж розбили електричні вогники, що запалились по всьому містові, засяли на величезному клуб-театрі залізничників... Загуркотіли машини і ми на «Кастусі Каліновській» в постановці Першого Білоруського Державного театру.

І ось уже нас бере до себе ліс... Шлях врі-
зається між смереки і сосни... Шестнадцять не-
одмінні березки... Три — і тепла — і як усе ве-
секо назеленіло... Промчалися лісом і ось знову

Скільки етнологічно-краєзнавча секція на-бирає актуального значіння, завдяки зв'язку своєї наукової роботи з громадським і державним будівництвом, то цілком зрозуміло, що секція в справі туризму відіграє чималу роль, впливаючи на напрямки завдань для туристів, що вирушають в путь. Станеться поворот від чистого відпочинку, забави, фізкультури до сполучення всього цього з уважним, планомірним вивченням краю. І тоді не лише про піснів говоритимуть, що вони добре знають свою країну й активно її люблять (проф. І. М. Гревс. «Краєведение в современной германской школе». Л. 1926 р., стор. 77).

І ось, щоб досягти цього, щоб вловити і скерувати в річище краєзнавства всі туристські елементи, треба: 1) всім установам, всім організаціям, зацікавленим справою екскурсій та туризму, вийти в контакт з краєзнавчими науковими організаціями й окремими краєзнавцями.

2) Треба влаштувати кабінети, обставлені потрібним приладдям (мапи, література, картини, фотографії то-що), де б турист, вирушаючи в путь, одержав усі потрібні йому відомості.

3) Треба відкрити курси, семінари краєзнавства для осіб, що мають недостатній запас знань, щоб вести краєзнавчу роботу так, як вони бажали б цього.

Що до ВУЗів, то робота в них повинна мати такий напрямок, щоб в особі студентів, що закінчують їх, країна одержала кадр молодих сил, готових планомірно вивчати її, та бути активними робітниками економічного й культурного добробуту населення.

І тоді, маючи підготовлену в справі краєзнавства молодь, ми можемо цілком певно сказати: так, дійсно у нас є туризм. Час неорганізованого й організованого блукання минув безповоротно. Настав час здорової подорожі освічених людей, що пильно придивляються до всього, вивчають свій край.

Зайцева.

болота... Пагурок—сірими хатами розкинулася «в'юска»: рублені хати, гонтові дахи і янову беріжки...

Ось ще одна «в'юска». Тут немає таких великих сел, як у нас... Найбільше декілька десятків дворів—і «в'юска». Розійтись широко болота не дають.

Знову чудовий молодий бір. Рівний як спідло, шлях, ще свіжий... Це недавно прорубано в лісі просіку і покладено шлях цей до Осинбуду.

— Стоп... Проїзд закрито.

Ідуть далі вже робити по розробці шляху. Звертаємо в бік, просто в щільний ліс... Машина шурчить, обминаючи дерева і підскакує на вузлястих коріннях... Ось виринаємо на галявину... Тов. Бовар вказує:

— Ось і «Осинбуд».

Нічого надзвичайного і грандіозного. Здали ніби та ж сама «в'юска». Тільки вражає несподівано високий димар, що виростає гостро й виразно на синьому тлі неба та декілька будівель, уже не «в'юсових».

— Це димар допоміжної станції. Зараз закінчують її устаткування. Вона дасть енергію для цілого будівництва... Головна станція буде там, у лісі, над озером... — Пояснює наш супутник.

В'їздимо в район будівництва. Робота кипить... Уже ціла «в'юска», чи вірніше невеличке містечко згуртувалось коло димара, поки що самотнього. Ось клуб, лікарня, контора, їдальня, інтерналі для робітників, окремі хатки. Залізо, цегла, дерево... І торф... Це—білоруський вугіль і значіння його для Білоруси величезне. І ось оце тут твориться перша спроба використати його в великому масштабі. Осинбудівська електростанція працюватиме на торфу, що його тут же й добувають. Топ-

Як би було видано провідника по м. Харкову, то в ньому безперечно, як найвидніше було б визначено, що столиця України має п'ять художніх музеїв. Така велика кількість музеїв не повинна була б нікого дивувати: це безумовно відповідає значінню м. Харкова, як великого культурного центру, великого розсадника науки і важливого адміністративного пункту України. Але прикладний, що довірливо пішов би відпущувати ці музеї—одразу розчарувався б. В більшості цих музеїв не можна понасти; через те, що немає відповідних приміщень для них, вони стоять «закопсованими».

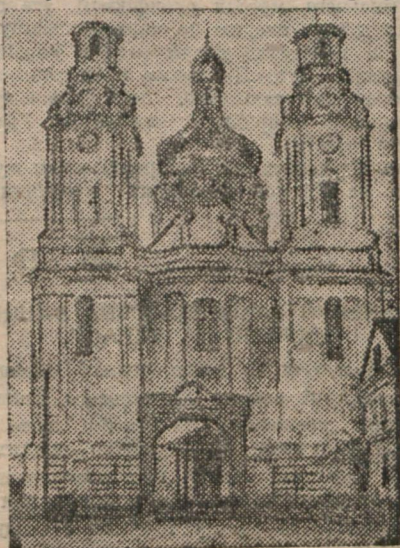
На жаль, крім харківських також перебувають «у перманентному» розчаруванні: маючи номінально п'ять музеїв, вони практично позбавлені будь-якої емоти знайомитися з їхніми художніми коштовностями. Найцікавіший музей—Слобідської України ім. Г. Сковороди, поскільки він одкритий для огляду. Але дивуватися, як можна було коштовну чаїну перетворити в музей! Приміщення зовсім неспридаті для свого нового завдання й небезпечно у пожежному відношенні. В потаємних умовах перебуває археологічний музей. Не кажучи вже про тісноту, йому запрокує, що зважаючи, якщо обійнятися кількістю його експонатів, провалиться долівка. Вже й зараз досить коштовні експонати «кам'яні баби» стоять десь у дворі. Але решта—три музеї—художньо-історичний, музей українського мистецтва і соціальний ім. Артема, утиснуто в такі «сховки», що їхні багаточисленні експонати (по всіх трьох до 30 тис. номерів) ледве-ледве можна покривати покрівлею та обійняти замками. Немає жодної можливості виставити хоч би частину музейних колекцій для огляду, не доводиться мріяти про культурно-освітню роботу й пропагування мистецтва серед мас. І зовсім не доводиться й мовити про науково-дослідчу роботу.

Харківські музейні колекції невідомі публіці. А в тім, вони варті не лише того, щоб їх показати, а й того, щоб зробитися гордістю і принадою Харкова. У музеї українського мистецтва є одна з перших, а може і єдина збірка зразків стародавньої української писемності—рукописи, графіка, старовинне майлярство XVI-го сторіччя, кераміка та ткалина.

Трудно повірити, щоб у столиці України, де зосереджено стільки дослідних установ, що присвячують свою роботу питанням української культури так довго лежали десь закоханими найкращі зразки творчості українського народу.

фу тут вистачить на 80 років. Але ж уся Білорусь власне на торфу—і цього багатства вистачить на сотні років.

Торф тут не тільки палитимуть. Його перероблятимуть на інші, цінніші продукти...



Оршанський сільсько-господарський музей—міститься в кол. костолі.

Енергію станції доти передадуть в інші райони Білоруси. Виростуть тут і димари над отрим зеленим озером, що криється он там, у борі, виростуть цілі промислові містечка, коли з тис. сил поїдуть на доротах на дію і болота Білоруси.

Про харківські музеї

В такому ж неможливому стані перебувають і художньо-історичний музей. В ньому в третя по кількості у Союзі збірка графічного мистецтва—малюнків старовинних європейських майстерів і чужоземних гравюр. Але ж своїм значінням для Союзу ця збірка повинна визнати, як єдину в своєму роді:—в ній якраз подано епоху (кінець XVIII і XIX вік) розвитку голландського і фламандського малюнку. Цей епоху являє і немає у збірках Ленінградського Ермітажу і Московського музею «Наящих Искусств».

Однієї цієї збірки було б досить, щоб музей прибрал першорядного значіння. Але й крім цієї збірки в музеї зосереджено прекрасну колекцію стародавньої зброї, різноманітні збірки руських, чужоземних картин (щось до 1500), поміж них є старовинні примітивні, одинокі у Союзі і парешті, численні зразки інших видів мистецтва, образного та прикладного. Якби було відповідне приміщення то цей музей міг би розгорнути цікаву картину розвитку західно-європейської й руської художньої творчості. Поки ж що увесь цей численний матеріал повинен десь марно лежати.

Досить вже цих двох прикладів, щоб виплати становище наших художніх музеїв за незадовільні. На з'їздах ми постановляємо про відкриття у Харкові картинної галереї, але не впорядковано як слід навіть ті музеї, що їх вже маємо. Однак, Харків не може лишитися без художніх музеїв: від цього спраядатиме й художня освіта молоді, від цього втрачатиме й розвиток широких мас.

Для музеїв потрібні відповідні приміщення—без цього вони загинуть. Єдиним реальним розв'язанням цього питання було б перевести чотири художніх музеї, за винятком соціального ім. Артема, в будинок кол. Південноста-ли (по вул. Іс. Лібкехтха 33). Цей будинок є єдиний відповідний в Харкові для музеїв.

Треба зважити на те, що Художньо-Історичний музей є на передодні збільшення своїх колекцій картин і шорцелянів. Раднаком РСФРР 30-го травня ц. р. постановив та-зак десятиріччя українського уряду вибрати низку художніх коштовностей із музейних фондів центральних музеїв Союзу (Ермітажу та Третьяковської галереї) і передати їх як подарунок РСФРР Харківському Художньо-Історичному Музею.

За таких умов особливо невідкладним питанням є питання про приміщення для музеїв і насамперед для Художньо-Історичного. Проф. КЛОПОВ.

Ми приїхали як раз на обідню перерву. Нас оточило робітництво Осинбудівське. Виявилось, що тут є чимало українців, навіть один технік. Дістаються сюди й газети наші.

Почався короткий мітинг. Все тут ще таке свіже. Нове, все пахне смолисто новим деревом. І прибула недавно зроблена, і хати. На тлі цього будівництва ідуть коротенькі взаємні розмови, інформації, привітання. Після мітингу оглядаємо допоміжну станцію, де вже встановлено три локомотиви, припасовуються й вивіряються трансформатори, де остаточно закінчення станції. Ще якийсь місяць і вона своїми 725 силами одразу дасть змогу механізувати всю роботу на будівництві.

Ось величезні стоси уже здобутого торфу. Біжать рейки в гліб лісу. Там ідуть розробки торфу. Там синіє озеро. Рік—два і в ньому гордовито дивитиметься красуня станція, розганяючи своїм могутнім серцем електричні кров на далекі болота й ліси Білоруси.

Пригадався вірш Михася Чарота, де він про ті часи, коли Застракоча у полі трактор... А на спритном кані автобусе Праезде мужик на тракту Крайны сваей—Беларусі На палех і сухих болотах Ён паганіць каня бяз пугі І адабудзе з землі сваей золота, Замість сох—ен електроплугам.

Як недалеко вже ці часи! Як швидко ми очам адідаються вірні поет.

А. ПАНІВ.

(Кінець біле).

Нові книжки

ПРАПОР МАРКСИЗМУ. Орган Українського Інституту Марксизму № 1(2). 1928 р. ДВУ. 260 стор. Ціна 2 крб. 50 коп.

Одною з найважливіших умовин радянського й соціалістичного будівництва є підготовка наукової марксистської робочої сили. Український Інститут Марксизму й Ленінізму є найголовнішим науковим закладом на Україні, що гуртуючи навколо себе ортодоксальну марксистську наукову думку, виховує робітників ленінської науки.

Подібно до комакадемії та Інституту Червоної Професури у Москві, Український Інститут Марксизму має свій орган «Прапор Марксизму», що друком виходить фактично з 1928 р.

«Прапор Марксизму» — поки що трьохмісячник — загалом збудовано на зразок журналів «Под знаменем Марксизма» і «Вестник Коммуни. Академія».

№ 1 журналу багатий, і різноманітний по зміщеному матеріалу. Маємо 60 статті присвячені філософії, соціології, економіці, історії та національному питанню, відділ хроніки та бібліографії.

Питанням соціології присвячено статтю тов. Юринця «Соціологія знання Макса Шелера». Автор (голова катедри соціології) спирається на одному з видатних сучасних учених електиків у буржуазній (німецькій) соціології — на Максі Шелері. Саме у статті позначені вище читач матиме хоч стислий, проте, досить змістовний переказ теоретичної концепції Шелера по лінії соціології знання, соціології метафізики, релігії, позитивної науки — цих різних сторін у соціології людської культури. Статтю не замічено; у найближчому № автор подасть уже спеціально критичну загальну цілої системи Макса Шелера.

В статті подібаються (нечисленні) невдалі аспекти з латинсько-польської філософської термінології (прим. «здецевований» 21 стор.). Тут саме слід би дбати й збачувати, якою мого українською мовою соціологічну термінологію, а не запозичувати з польської.

До того ж циклу належить стаття тов. Демчука «Проблема випадковості». У ній автор (аспірант) виявив безперечний хист ґрунтовно аналізувати категорію випадковості у буржуазних теоретиків, та доводити перевагу марксистської діалектики, висвітлювати найтрудніші питання людського думання й пізнання. Обізнаність з літературою (німецькою особливо) дозволила авторові виявити також хибність філософських позицій у наших механістів.

Далі поважне місце посідають у журналі проблеми теоретичної економії та історії господарських форм.

Саме Т. Наумов (Голова катедри теоретичної економії) у ційній праці «До питання про предмет теоретичної економії» зачепив і добре висвітлює цілком тепер актуальну проблему про можливість і доцільність існувати, крім політичної економії, спеціальній науці: теоретичної економії. Автор спираючись на Маркса й Енгельса переконливо доводить можливість, ба навіть доцільність утворити науку теоретичної економії. Ця наука, не будучи ні в якій разі універсальною, має своїм предметом вивчати спеціальні типи продукційних взаємин як до товарно-капітал. суспільної системи (феодалізм), як і по капіт. системі (радянське суспільство, соціалістичне передкомуністичне суспільство). Отже марксистська думка принципіально визнає потребу утворити окрему науку. Ця стаття є добрим нарисом марксистської методології і предмету прийдешньої теоретичної економії, безперечно заслуговує на увагу студента та викладача радпартійки, профшкіли, робфака то-що.

Стаття т. Пакуля «Питання про грошове господарство за Каролінської доби», маючи подібний характер дослідної праці, загалом є коментарієм і популяризацією поглядів видатних німецьких істориків господарства

Шахи й шашки

За редакцією І. Л. Янушпольського

16 червня 1923 року.

Таблиця Всеукраїнського чемпіонат-турніру, Одеса 1928 року.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	Всього
1. Вілнер, Одеса	●	1/2	1/2	0	1	1	1/2	1/2	1/2	1	1	1	1	1	1	1	11
2. Кірілов, Харків	1/2	●	1/2	0	1	1/2	1	1	1	1	0	1	1	1	1	1	11
3. Гордіян, Одеса	1/2	1/2	●	1/2	0	1/2	1	1/2	1	1/2	1/2	1	1	1/2	1	1	9 1/2
4. Селєзньов, Москва	1	1	1/2	●	1/2	1/2	1	1/2	0	1	1/2	1/2	1	1	1/2	1	9 1/2
5. Розенштейн, Черкаси	0	0	1	1/2	●	1	0	1	1/2	0	1	1	1	1	0	1	9
6. Погребиський, Київ	0	1/2	1/2	0	1/2	●	1/2	0	1	1/2	1/2	1	1	1	1	1	8 1/2
7. Раузер, Київ	1/2	0	1/2	1	1/2	1/2	●	1	1	1/2	1/2	0	0	0	1	1	8
8. Руссо, Одеса	1/2	0	0	1/2	0	1	0	●	1/2	1	1/2	1	0	1	1	1/2	7 1/2
9. Грігоренко, Харків	1/2	0	1/2	1	1/2	0	1	1/2	●	0	1/2	1	1	1	1/2	1	7
10. Ордель, Харків	0	0	0	1	1/2	1/2	0	1	1/2	●	1	1	0	0	1	1/2	6
11. Ратнер, Київ	1/2	0	1/2	1/2	0	1/2	1/2	1/2	1/2	1/2	●	1/2	1	0	0	1/2	6
12. Тесленко, Харків	0	1	1/2	1/2	0	1/2	1/2	0	1/2	0	1/2	●	0	1/2	1	1/2	6
13. Шапиро, АМСРР	0	0	1/2	0	0	0	1	1	0	1	0	1	●	0	1	1/2	6
14. Лернер, Тульчин	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1	1/2	1	1	●	0	1	5 1/2
15. Гусіс, Одеса	0	0	0	1	0	0	0	1/2	0	1	0	0	1	1	●	1	5
16. Загаринсир, Лубни	0	0	1/2	1/2	0	0	1/2	1/2	1/2	1/2	1/2	1/2	0	0	0	●	4 1/2

— означає виграш, 0 — програш, 1/2 — нічия.

ХРОНІКА.

5-й Всеукраїнський турнір-чемпіонат закінчився перемогою маестро Вілнера (переможець Всеукр. турнірів 1921 і 1925 р.р.) і В. Кірілова. 3 і 4 місце зайняли М. Селєзньов і Гордіян, 5-е т. Розенштейн.

Всеукраїнський турнір чемпіонат по шашках, Одеса 1-й червня, закінчився перемогою чемпіона України по шашках Т. Смоляка. Дні протерозьке, що виграв 10 партій з 12. Далі Бакуменко і Романов (обидва з Харкова) +8, Тютін +7, Ілінський і Перельман +6 1/2, Меламед і Нетіс по +5 1/2, Капнузель, Капустінський і Лощінський по +4 1/2, Кролевецький +4 і Куперман +3 1/2.

Допша та Інами Штернега на форми господарства за доби Карла великого VIII—10 стор. А в тім, читач не матиме із статті певної чіткої уяви, чий же погляд т. Пакуль подає чи Допша чи Штернега. Що до історії, то з статті: т. Яворського «Емський акт 1876 р., т. Свідзинського «Земська міліція 1806—1808 р., та т. Оксмана «Одеське гніздо змови 1825 року» репрезентують різні сторінки громадсько-політичного руху саме на Україні протягом 19 стор. Стаття т. Яворського (голова катедри історії України) є велика дослідницька праця, що на підставі різних архівних матеріалів, ґрунтовно висвітлює характерні риси доби (70—80 р.), чорної реакції і переслідувань українського громадського руху. Джерела й виникнення сутукраїнського марксизму, його вплив на організацію робітничої класи, ідеологію народництва українського, методи русифікації, усе це, на нашу думку, вперше по марксистському, і до того ж майстерно висвітлено в українській історичній науці. Цю працю т. Яворського, що її тепер вже закінчено, слід кожному хто цікавиться історичним минулим України, простудіювати.

Тов. Свідзинський (аспірант) змальовує головню на підставі численних історичних до-

відок методи русифікаційно-класової політики Олександра І-го на Україні на початку XIX-го сторіччя. Спеціально в даному № подано характеристику організації земської міліції. Стаття має закінчитися у найближчому журналі.

Тов. Оксман свою працю вносить чимало цінного у питання про соціально-класову базу, з якої виріс південний «декабризм» 1825 р. на Україні.

Закінчується журнал статтею тов. Скрипника (голова катедри національного питання) «Національне відродження в сучасних капіталістичних державах». У ній тов. Скрипник висвітлює цілу низку суперечностей: мовних, релігійних, економічних і класових, що гноблять українську національність на Закарпатті, та які використовує чехословацька буржуазія аби затамувати національне відродження закарпатських українців по річницю Закарпат. Комуніст. партії.

Відділ бібліографії представлено не цілком достатньо. Мало рецензій на українську періодику, недостатньо подано критику на сучасно-європейську соц. економ. літературу.

Органові бойової марксо-ленінської думки, слід побажати, що-найширшого розповсюдження.

Н. Мушастий.

Хроніка

Вивчення законодавства Східних Народів на Україні.

Не аважаючи на дуже близькі економічні та політичні зв'язки Радянського Союзу зі східними державами, на Україні дуже мало вивчають сучасне законодавство східних народів. Між тим, знання цього законодавства має надзвичайно важливе значіння для України, що веде значну торгівлю з Східними країнами.

З метою вивчення цього законодавства при всеукраїнській науковій асоціації «Сходознавства» організовано цими днями секцію східного права. Роботу секції керуватиме заст.

голови Асоціації проф. А. Н. Гладстери. До складу секції входять вчені юристи м. Харкова, Одеси, та Києва.

Другий з'їзд сходознавців.

В цьому році восени передбачається скликати другий з'їзд всеукраїнської наукової асоціації сходознавства. Головну увагу з'їзду буде присвячено вивченню тюркських народів. З'їзд має виявити досягнення української науки в галузі вивчення тюркських народів, як тих, що живуть в Радянському Союзі, так і тих, що живуть закордоном. На з'їзд запрошено закордонних вчених, особливо турецьких.